

LUKURALLIN HARJOITUKSET

ARVOJANA

Harjoituksen tavoite: Herättää ajatuksia lukutaidon ja koulutuksen merkityksestä niin omassa elämässä kuin lasten ja nuorten elämässä laajemminkin.

Kesto: 15 min

Ohjeet: Tila jaetaan kuvitteellisella janalla, jolla on kaksi ääripäätä, esimerkiksi seinää. Toiseen päähän kiinnitetään lappu ”täysin samaa mieltä” ja toiseen ”täysin eri mieltä”. Väittämät luetaan yksi kerrallaan. Oppilaat liikkuvat janalla siihen kohtaan, mitä mieltä he ovat väitteestä. Koko matka ääripäiden välillä on käytössä. Kysymyksiin ei ole oikeita tai väärä vastauksia, vaan kyse on erilaisista mielipiteistä ja näkökulmista. Kun kaikki ovat löytäneet paikkansa, halukkaat saavat perustella oman mielipiteensä. Arvojanalla seisovia ei tule pakottaa kertomaan ajatuksiaan, mutta etenkin ääripäihin sijoittuneita kannattaa siihen rohkaista. Jokaisen väitteen jälkeen keskustellaan yhdessä. On tärkeää, että kaikkien mielipiteille on tilaa, väärä mielipiteitä ei ole. Väitteitä voi keksiä itse lisää.

Väitteet:

1.–2. lk.:

- Lukeminen on minusta mukavaa.
- On tärkeää osata lukea.
- Luen paljon kirjoja vapaa-ajallani.
- Minusta on kiva käydä koulua.
- Koulussa oppii hyödyllisiä taitoja.
- On epäreilua, että kaikki maailman lapset eivät pääse kouluun.
- Tytöt ja pojat ovat yhtä hyviä koulussa.

3.–6. lk.:

- Elämä olisi hankalaa, jos ei osaisi lukea.
- Minusta on kiva oppia koulussa uusia asioita.
- Kävisin mieluummin töissä kuin koulussa.
- On tärkeää, että kaikki lapset saavat käydä koulua
- Myös tyttöjen pitää päästä kaikkialla maailmassa kouluun.
- Koen, että aikuiset kuuntelevat lasten mielipiteitä.
- Tiedän, mikä haluaisin olla isona.

LAPSEN OIKEUKSIEN PATSAAT

Harjoituksen tavoite: Syventää ymmärrystä lapsen oikeuksista ja lapsen oikeuksien merkityksestä.

Kesto: 15–30 min

Ohjeet: Oppilaat jakautuvat 3–4 henkilön ryhmiin. Jokaiselle ryhmälle jaetaan 1–2 lapsen oikeutta, jotka he esittävät muille. Oikeudet esitetään liikkumattomina kuvina eli patsaina. Ryhmille annetaan aikaa valmistella omia kehojaan käyttäen paikoilleen jähmettynyt kuva eli patsas, joka kuvaa tilannetta annettuun oikeuteen liittyen. Ryhmillä on hyvä olla käytössään reilusti tilaa, jotta he voivat rauhassa harjoitella erilaisia variaatioita.

Ryhmät esittelevät patsaat yksi kerrallaan ja muu luokka yrittää arvata, mistä oikeudesta on kyse. Mikäli arvaamista halutaan helpottaa, vaihtoehdot voidaan laittaa kaikkien nähtäville. Oppilaat voivat myös esittää patsaalle arvuuttelevia kysymyksiä, joihin patsas saa vastata ”kyllä” tai ”ei”. Kysymysten myötä patsaasta selviää lisää tietoa ja arvaaminen helpottuu. Jokaisen esityksen jälkeen keskustellaan yhdessä, mitä kyseinen oikeus merkitsee ja miten se näkyy / sen tulisi näkyä lasten ja nuorten elämässä niin Suomessa kuin maailmanlaajuisesti.

Oikeudet:

- Oikeus leikkiin ja vapaa-aikaan
- Oikeus käydä koulua
- Oikeus ilmaista omat mielipiteensä
- Oikeus yksityisyyteen
- Oikeus elää turvassa väkivallalta ja hyväksikäytöltä
- Lapsilla ei saa teettää liian raskasta tai pitkäkestoista työtä

VINKKI: Mikäli harjoituksesta halutaan tehdä haastavampi, mukaan voidaan valita myös muita oikeuksia YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksesta. Vaihtoehtoisesti voidaan keksiä yhdessä lapsen ja nuoren elämään liittyviä tilanteita, joista patsaita esitetään.

LAPSEN OIKEUDET KIRJASSA

Harjoituksen tavoite: Syventää ymmärrystä lapsen oikeuksista ja lapsen oikeuksien merkityksestä. Tutustua luettuun kirjaan.

Kesto: 30 min

Ohjeet: *Harjoitus sopii ryhmille, joissa on luettu yhdessä samaa kirjaa, jossa hahmoina on yhteyksiä lapsen oikeuksiin liittyviin tilanteisiin. Opettaja voi myös valita yhdessä luettavan kirjan lapsen oikeuksien teemaan liittyen.*

Harjoituksen aluksi perehdytään tai palautetaan mieleen YK:n lapsen oikeudet. Voit käyttää esim. Taksvärkin Oikeesti-menetelmäoppaan Lapsen oikeuksien domino -harjoitusta (sivut 5 ja 22, <https://www.taksvarkki.fi/tv/wp-content/uploads/2020/02/OIKEESTIopas2020pdf.pdf>). Lapsen oikeuksien selkiytetty lyhennelmä (LIITE1) voidaan pitää näkyvillä koko oppitunnin ajan.

Harjoituksessa oppilaat pohtivat pareittain:

1. Mitkä lapsen oikeudet ovat esillä luetussa kirjassa? Kerro parillesi yksi esimerkki kirjasta.
2. Löytyykö kirjasta jokin tilanne, jossa jokin lapsen oikeus ei toteudu. Kerro parillesi.

Tämän jälkeen käydään oikeudet yhdessä läpi ja lapset viittaavat, jos oikeus esiintyi kirjassa. Jokaisesta löytyvästä oikeudesta voidaan kertoa esimerkki.

Lopuksi voidaan pohtia yhdessä:

- Oliko jokin oikeus muita enemmän esillä?
- Toteutuiko joku oikeus useammin kuin toiset?
- Onko oikeassa elämässä joidenkin oikeuksien toteutuminen haastavampaa kuin toisten?
- Millaiset asiat estävät oikeuksien toteutumista?
- Oletko joskus kuullut tai itse törmännyt sellaiseen tilanteeseen, jossa lapsen oikeus ei toteudu tai oikeutta on rikottu? Mitä tapahtui?
- Mitä voimme tehdä, jos jonkun oikeuksia rikotaan? Kuinka voimme itse puolustaa omia ja toisten lasten oikeuksia?

LAPSEN OIKEUKSIEN UNELMA

Harjoituksen tavoite: Herättää ajatuksia lasten oikeuksien merkityksestä niin omassa elämässä kuin lasten ja nuorten elämässä laajemminkin.

Kesto: 35 min

Ohjeet: Harjoituksen aluksi perehdytään tai palautetaan mieleen lasten oikeudet. Voit käyttää esim. Taksvärkin Oikeesti-menetelmäoppaan Lapsen oikeuksien domino -harjoitusta (sivut 5 ja 22, <https://www.taksvarkki.fi/tv/wp-content/uploads/2020/02/OIKEESTIopas2020pdf.pdf>). Tunnin ajan voidaan pitää nähtävillä lapsen oikeuksien selkiytetty lyhennelmä (LIITE1).

Alussa oppilaiden kanssa voidaan keskustella siitä, miksi lapsen oikeudet ovat tärkeitä ja miten ne liittyvät arkielämän konkreettisiin tilanteisiin.

- Tuleeko oppilaille mieleen joitakin sellaisia tilanteita, joissa lapsen oikeudet eivät toteudu Suomessa tai maailmalla?
- Miten oikeuksien rikkominen tai toteutumatta jääminen vaikuttaa lasten elämään?
- Mitä pitäisi tapahtua, jotta sopimusta ei rikottaisi?

Oppilaat voivat vaihtoehtoisesti myös kirjoittaa parin minuutin ajan vapaata ajatuksenjuoksua aiheesta ”lapsen oikeudet”. Kirjoituksesta voidaan tämän jälkeen poimia oleellisia avainsanoja.

Oppilaiden tehtävä on kirjoittaa pareittain kirje tulevaisuudesta menneeseen valitsemalleen henkilölle. Kirjeessä kuvaillaan, millainen on maailma, jos kaikki lapsen oikeudet toteutuvat. Mitä on tehty/tapahtunut? Minkälainen maailma on turvallinen ja hyvä paikka elää kaikille maailman lapsille?

Jos oppilaat eivät tunnu pääsevän alkuun kirjeissään, voidaan kaikille ottaa sama yhteinen aloitus, esimerkiksi:

"Hei xx,

Hyvää uutta vuotta 2030! Ihanaa aloittaa uusi vuosikymmen maailmassa, joka on niin hyvä paikka elää kaikille maailman lapsille! Oli todella hyvä päätös, että..."

LUKURALLI JA KOULULAISET NEPALISSA

Harjoituksen tavoite: Tutustutaan koululaisiin Nepalissa, mietitään yhtymäkohtia omassa ja videon oppilaiden koulussa ja pohditaan lukemisen tärkeyttä.

Kesto: 20 min

Ohjeet: Katsotaan *Lukuralli – Koulussa Nepalissa* -video (<https://youtu.be/2Hg918gD8XI>) ensimmäisen kerran kokonaan läpi ilman kysymyksiä. Tämän jälkeen jaetaan oppilaat kahteen ryhmään. Katsotaan video uudestaan niin, että ryhmät keskittyvät eri asioihin katselun aikana.

- Ensimmäinen ryhmä pohtii katsoessaan, *mitkä asiat ovat samanlaisia videon koulussa ja sinun koulussasi?*
- Toinen ryhmä pohtii katsoessaan, *mitä lapset kertovat lukemisen tärkeydestä?*

Katsomisen jälkeen puretaan ajatuksia joko yhdessä ryhmänä (ensin ryhmät keskenään ja tämän jälkeen koko luokka yhdessä) tai niin, että muodostetaan 1. ja 2. ryhmän oppilaista parit, jotka kertovat toinen toisilleen, mitä asioita poimivat videosta oman kysymyksensä osalta. Kootaan ajatuksia yhdessä ja pohditaan, miten lukemisen tärkeys vaikuttaa kaikkien lasten elämään.

Lopuksi oppilaat voivat kertoa, mitä kysymyksiä video herätti tai mitä he haluaisivat kysyä videon lapsilta. Jos aikaa on hyvin jäljellä, voi jokainen kirjoittaa yhden kysymyksen esim. post it -lapulle ja kootaan laput yhdessä seinälle.

KUVANVEISTÄJÄT

Harjoituksen tavoite: Käydä läpi luettua ja vinkata toisille kirjoja.

Kesto: 25 min

Ohjeet: Oppilaita voi ohjeistaa etukäteen ottamaan lukemansa kirjan mukaan tunnille. Oppilaat ovat pareina. Molemmat valitsevat lukemastaan kirjasta hahmon. Vuorotellen parit muovaavat paristaan patsaan, joka kuvastaa tätä valittua hahmoa. Muovaamisharjoituksen jälkeen molemmat parista kirjoittavat lapulle patsaan nimen ja lyhyen kuvailun hahmosta. Lopuksi jokainen pari esittää muulle ryhmälle patsaansa ja muut yrittävät arvata, millainen hahmo on kyseessä tai jopa, mikä kirja on kyseessä.

Harjoitus voidaan tehdä myös ryhmätyönä, jolloin jokainen valitsee kirjastaan jonkin tapahtuman (konfliktitilanteen, huipun, lähtötilanteen) ja muoaa ryhmäläisistään tämän tilanteen. Muut arvaavat, mitä tilanteessa tapahtuu.

AJATUSHAUTOMO

Harjoituksen tavoite: Keskustella pienryhmissä lukemisesta ja lukutaidosta. Harjoitella omien ajatusten ilmaisua.

Kesto: 20 min

Ohjeet: Oppilaat jaetaan neljän hengen ryhmiin. Ryhmän jokainen jäsen saa aluksi eteensä paperin, joissa jokaisessa on ajatuskartan keskelle kirjoitettu erilainen kysymys. Oppilas kirjoittaa ajatuskartan kysymykseen yhden oman vastauksensa. Kun jokainen on kirjoittanut omaan karttaansa vastauksen, kierrätetään paperit ryhmän kesken. Oppilas kirjoittaa samaansa ajatuskarttaan ensin jatkoajatuksen kartassa jo olevaan vastaukseen ja vasta tämän jälkeen kirjaa ajatuskarttaan oman vastauksen uudeksi kuplaksi. Kolmannella kierroksella oppilas valitsee saamastaan ajatuskartasta jonkun vastauksista, johon kommentoi taas ensin jatkoajatuksen ja tämän jälkeen tekee oman uuden kuplan. Kierros voidaan lopettaa sen jälkeen, kun jokainen kartta on käynyt jokaisella ryhmästä tai vaihtoehtoisesti kierrättää useampi kierros tai yhdistää kaksi ryhmää ja kierrättää vielä kierroksen verran kahden ryhmän kartat yhdessä.

Lopuksi keskustellaan, miltä työtapa tuntui, oliko helppo keksiä kommentteja toisten ajatuksille ja minkälaisia ajatuksia ryhmäläisillä heräsi kysymyksistä.

Ajatuskarttojen keskellä voi olla esimerkiksi seuraavat kysymykset:

- Mihin lukutaitoa tarvitaan
- Millainen olisi maailma ilman tekstejä
- Mitä olet oppinut lukiessasi
- Miksi lasten tulee päästä kouluun

LIITE 1

Lapsen oikeuksien selkiytetty lyhennelmä.

- Saa käydä koulua
- Saa olla oma mielipide asioista
- Saa lääkäriltä apua kun sairastuu
- Saa elää oman perheen kanssa
- Lapsi ei saa tehdä liian raskasta työtä
- Saa viettää vapaa-aikaa esimerkiksi leikkien ja leväten
- Saa syödä ravitsevaa ruokaa
- Lapsella pitää olla yhtä hyvä elämä kaikkialla maailmassa
- Jokaiselle syntyvälle lapselle täytyy antaa nimi